

VIŠE OD 5.400 MLADIH u dobi od 15 do 29 godina iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova*¹, Crne Gore, Sjeverne Makedonije i Srbije sudjelovalo je u regionalnoj studiji Zajednička budućnost: Percepcije mira mladih na zapadnom Balkanu. Ovo izvješće ističe stavove mladih ljudi i njihova zapažanja i iskustva vezana za mir i socijalnu koheziju u njihovim društvima i široj regiji Zapadnog Balkana.

Ključne poruke koje proizilaze iz studije su sljedeće:

- **Mladi su glavni akteri u izgradnji održivo mirnih društava na Zapadnom Balkanu.** Dijeles mnoge zajedničke osobine i uglavnom se gledaju s povjerenjem i znatiželjom, iako ponekad oprezno. Njihove nade i vrijednosti u regiji usko su povezane. Većina je uvjerena kako je njihova generacija pozitivna snaga u njihovom društvu i optimistični su u rješavanju nekih trajnih izazova u regiji.
- **Povjerenje između vlade i društva presudan je aspekt mira i socijalne kohezije.** U cijeloj regiji zadovoljstvo mladih njihovim sustavima upravljanja i institucijama relativno je nisko, dok je zadovoljstvo civilnog društva i organizacija mladih ambivalentno, iako slično nisko. Nije iznenađujuće što su mladi najmanje zadovoljni mogućnostima zapošljavanja. Na pitanje je li pandemija negativno utjecala na njihovo povjerenje u vladu i donositelje odluka, 58 posto mladih vjeruje da jest. Ponovno uspostavljanje prekinutih veza i povjerenja između mladih i donositelja odluka ključni je zadatak.
- **Građanski prostor** temelj je svakog otvorenog, kohezivnog i demokratskog društva. Mladi prepoznaju kako imaju važnu ulogu u provođenju promjena. Međutim, samo prosječno 19,5 posto mladih u regiji sudjeluje u građanskim aktivnostima, iako se čini kako postoji ogroman potencijal za građanski angažman, s više od 65 posto u cijeloj regiji koji izvješćuju o interesu za aktivnije sudjelovanje. Osjećaj učinkovitosti i posredovanja mladih povezan je s otvorenim raspoloženjem prema drugim skupinama i većim optimizmom u pogledu mira u regiji. Stoga je presudno utrti put povećanom angažmanu mladih i osjećaju posredovanja.
- **Demokratske i egalitarne vrijednosti** mladih važne su veze sa stavovima socijalne kohezije i mira. Čini se kako je usklađivanje mladih s demokratskim vrijednostima izravno povezano s prepoznavanjem sličnosti među narodima Zapadnog Balkana i nadom u poboljšane buduće odnose na Zapadnom Balkanu. Nadalje, čini se da postoji negativna korelacija između podržavanja autoritarnih vrijednosti i zadovoljstva vladom u većini zemalja / teritorija. Stoga je važno razumjeti što mlade pokreće u potpori autoritarnih stavova, rješavanju temeljnih uzročnika koji stoje iza njih i jačanju transparentne i uključive vlade.
- Kad su u pitanju **važni socijalni ciljevi**, mladi ističu pomoć siromašnima i marginaliziranima, demokraciju i ljudska prava te izgradnju mira i pomirenja kao glavni izbor - ukazujući na važan

1 * Za UN će se sve reference na Kosovo shvatiti u kontekstu Rezolucije Vijeća sigurnosti 1244 (1999). Za RYCO, ovo imenovanje ne dovodi u pitanje stavove o statusu i sukladno je Rezoluciji 1244 Vijeća sigurnosti i Mišljenju ICJ-a o Deklaraciji o neovisnosti Kosova.

i neiskorišten potencijal šireg angažmana mladih u izgradnji mira i jačanju socijalne kohezije. Također postoji jaz između područja interesa mladih i onoga što neki od njih na kraju rade, što ukazuje na potrebu za raznovrsnijim, formalnijim i neformalnijim platformama za građansko sudjelovanje.

- **Oslobađanje od straha i nasilja** leži u samom temelju kohezivnih i prosperitetnih društava. Postojale su neke zabrinutosti za sigurnost koje su izrazili mladi na zapadnom Balkanu. Organizirani kriminal i internetska sigurnost bili su među glavnim problemima mladih u većini društava. Mladi u regiji prilično su zabrinuti zbog zločina iz strasti – u usporedbi s mladićima, mlade su žene izrazile veću zabrinutost zbog zločina iz strasti, sigurnosti na internetu i nasilja u obitelji.
- **Govor mržnje online ili offline** bio je oblik nasilja ili diskriminacije koji je najčešće prijavljivan, s prosjekom od 12 posto mladih ljudi koji su to prijavili širom regije, što je daleko više od nasilja. Također se često izvještavalo o diskriminaciji na temelju dobi, političke pripadnosti ili etničke pripadnosti. Vjerojatnije je da je više mladih žena prijavilo spolnu diskriminaciju i seksualno uznemiravanje nego muškaraci. Od onih koji su doživjeli nasilje ili diskriminaciju, samo 17 posto je to nekome prijavilo, a samo 58 posto smatra da je izvještavanje donijelo pozitivne rezultate. To ukazuje na potrebu za boljim mehanizmima za mlade da prijavljuju iskustva diskriminacije i nasilja, kao i za institucijama i vlastima koji se bave tim pitanjima.
- Mir i socijalna kohezija ojačani su **uključivim socijalnim politikama i zaštitom marginaliziranih i ugroženih skupina ljudi**. Etnička, politička ili vjerska diskriminacija puno je češće iskustvo kod manjinske mladeži nego kod njihovih većinskih vršnjaka. Mladi manjinske nacionalnosti također će vjerojatnije prijaviti kako su žrtve fizičkog nasilja ili prijetnje nasiljem, mnogo će rjeđe sudjelovati u građanskim aktivnostima i izraziti će znatno manje zadovoljstvo vladinim institucijama u cijeloj regiji.
- Izuzetno **visoke stope migracija** mladih u inozemstvo predstavljaju problem i za samu mladež i za društva koja ostavljaju iza sebe i simptom su drugih društvenih nevolja. Prosječno 52 posto mladih kaže da predviđaju život izvan regije za 10 godina. Ipak, također izražavaju jasna oklijevanja oko migracije: strahovi od razočaranja i tretiranja kao drugorazrednih građana u inozemstvu, kao i oklijevanje da napuste obitelj, prijatelje i poznati način života. Migracija u inozemstvo, iako ozbiljna, nije nepovratna.
- **Povjerenje, odnosi i interakcije među ljudima**, kroz društvene podjele, poput identiteta ili drugih društvenih konstrukcija, važni su aspekti mira i socijalne kohezije. Podjele i sukobi u regiji nisu potpuno zaobišli mlade ljude, ali oni uglavnom izražavaju otvorenost za prijateljstvo s članovima različitih skupina. Prilikom mjerenja socijalne distance, mladi u Albaniji ističu se od svojih vršnjaka iskazujući znatno niže razine socijalne distance prema drugim skupinama, a slijede ih mladi u Bosni i Hercegovini koji iskazuju najmanju socijalnu udaljenost od preostalih pet. Mladi s bliskim prijateljima iz drugih skupina i oni koji žive u multietničkim i potpuno integriranim zajednicama pokazuju manju socijalnu distancu prema drugim skupinama od svojih vršnjaka. Oko 47 posto ispitanika u regiji izvijestilo je kako vjeruje drugim skupinama unatoč prošlim sukobima, dok je

24 posto mladih reklo da ne vjeruje drugim skupinama u regiji - ta se gledišta razlikuju među društvima zapadnog Balkana i različitim socio-demografskim skupinama.

- **Više je mladih ljudi optimističnih u svezi mira i poboljšanja odnosa** u regiji od onih što nisu. Postoji relativno malo razlika između društava, dok su mlade žene sklonije optimizmu. Čak i u najpesimističnijem slučaju, 42 posto ispitanika očekivalo je poboljšanje odnosa. Samo 8 posto očekivalo je pogoršanje regionalnih odnosa, dok ostatak nije očekivao nikakve promjene. Pri procjeni mogućnosti za mir, perspektivni referentni okvir bolje je odjeknuo kod mladih, na što treba obratiti pažnju kod pristupanja temi sučeljavanja s prošlošću.
- Upitani da imenuju do tri najučinkovitija čimbenika za mir i stabilnost, do 47 posto mladih smatra kako je proces pristupanja EU najvažniji **čimbenik u stvaranju dugoročnog mira i stabilnosti** na Zapadnom Balkanu, premda se odgovori vrlo razlikuju prema etničkoj pripadnosti. Dobro funkcionirajuća demokracija, poučavanje miru i toleranciji, dijalog između čelnika i ekonomski prosperitet također su viđeni kao važni čimbenici mira i stabilnosti od strane više od 25 posto mladih u regiji.
- Međuskupni kontakti često su korišteni kao sredstvo za poboljšanje međuskupnog povjerenja i odnosa. Studija "Zajednička budućnost" otkriva, kada su u pitanju međuskupni društveni odnosi, **kvaliteta međuskupnih odnosa** ne samo da nadilazi količinu; to dvoje mogu imati različite posljedice. Imati puka poznanstva iz drugih zajednica, posebno u određenim društvenim sredinama koje karakteriziraju segregacija ili drugi oblici diskriminacije, može biti kontraproduktivno jer bi u nekim slučajevima moglo olakšati negativnije stavove prema drugima. Treba njegovati mogućnosti za mlade ljude da se susretnu i stvore prijateljstva na etničkoj, vjerskoj i zemljopisnoj liniji, jer su povezane sa širokim rasponom pozitivnih ishoda.
- Mladi koji izražavaju **fokus na prošlost** i osjećaju kako su prošli sukobi negativno utjecali na njih i njihova društva, prijavljuju niže međuskupno povjerenje i manje pozitivna opažanja drugih etničkih grupa na Zapadnom Balkanu. Značajan udio mladih ljudi u regiji, u rasponu od 15 do 63 posto, kažu kako ne žele oprostiti drugima zbog djela iz prošlosti. Treba uključiti mlade ljude u konstruktivan dijalog o prošlosti i njenim utjecajima na njihovu trenutnu stvarnost.
- **Narativi podjele** predstavljaju važnu prepreku u postizanju socijalne kohezije u regiji kao cjelini. Otprilike 42 posto mladih kaže kako je normalno na društvenim mrežama vidjeti sadržaj koji vrijeđa njihovo društvo. Između 49 i 75 posto mladih žena i muškaraca zabrinuto je zbog lažnih vijesti i teorija zavjere. Iako većina mladih nije podržavala slobodu izražavanja, koja se proteže i na pravo na govor mržnje, važan dio ispitanika u svakom društvu smatrao ga je prihvatljivim, a mnogi su to i osobno iskusili.
- Najvažniji izvori informacija za mlade za **učenje o drugim narodima u regiji** su roditelji i članovi obitelji, prijatelji i društvene mreže. Škole, knjige i tradicionalni mediji također su važni izvori informacija, dok su kulturne aktivnosti, regionalni projekti i razmjena mladih manje važni izvori. Međutim, između 61 i 91 posto mladih slaže se kako razmjena mladih može imati pozitivan utjecaj na regionalne odnose, ukazujući na potencijalnu prigodu za poboljšanje interakcije među mladima.

- **Iskustva u putovanjima** mladih povezani su s njihovim osjećajem za posredovanje, zanimanjem za građanski angažman i nižom socijalnom distancom od drugih skupina, što je također povezano s prosocijalnim ponašanjem i optimističnijim pogledima na mir. Sveukupno, oko 36 posto mladih sa zapadnog Balkana putovalo je izvan regije u posljednje dvije godine, dok je prosječno 50 posto mladih žena i muškaraca putovalo na zapadni Balkan. Nedostatak financija, posljedice prošlih sukoba, sklonost putovanjima negdje drugdje i predrasude prema drugim narodima zapadnog Balkana smatraju se preprekama regionalnim putovanjima.

Zajednička budućnost: Percepcije mladih o miru na Zapadnom Balkanu sastavio je Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP), u suradnji s Populacijskim fondom Ujedinjenih naroda (UNFPA) i Regionalnim uredom za suradnju mladih (RYCO). Ova studija je razvijena kroz jedinstveno participativni istraživački proces koji je uključio savjetodavnu skupinu za mlade, koja predstavlja mlade širom regije Zapadnog Balkana, u dizajnu okvira studije i analizi njegovih nalaza. Studija se temelji na kvantitativnim i kvalitativnim podacima prikupljenim regionalnim istraživanjem i na nekoliko rasprava u fokus grupama između prosinca 2020. i travnja 2021. godine.